

**ÇİĞDEMTEKİN ÇAKIRCA ARANCI
HUKUK BÜROSU**

COVID-19 Salgını Sebebiyle Sözleşmesel Yükümlülüklerin Yerine Getirilememesi

Global alanda görülen ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından “pandemi” olarak ilan edilen Koronavirüs (“COVID-19”) salgını, ulusal ve uluslararası ticari hayatı olumsuz yönde etkilemektedir. Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de şirketlerin ve ticari işletmelerin sözleşme yükümlülüklerinin ifasını zorlaştırmaktadır. Bu yükümlülüklerdeki ifa zorluğu malların tedarik ya da teslim edilememesi, hizmetlerin yerine getirilememesi ya da gecikmeli olarak yerine getirilebilmesi gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Makalemizde COVID-19 salgını sebebiyle sözleşmelerdeki yükümlülüklerin ifasının zorlaşması ya da imkânsız hale gelmesi durumunda Türk hukuku tahtında başvurulabilecek hukuki çareler incelenmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, COVID-19 salgının her durum ve sözleşme altında mücbir sebep ya da ifa imkansızlığı olarak kabul edilmesi mümkün olmayabilir. Bu değerlendirme her sözleşmenin niteliği, içeriği ve tarafları dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

1. Genel Olarak

Türk hukukunda açık bir mücbir sebep tanımı mevcut değildir. Mücbir sebep olayının ortaya çıkması halinde bunun sözleşmelere etkisine ilişkin açık ve ayrı bir düzenleme de mevcut değildir. Ancak mücbir sebep hallerinde kullanılacak hukuki imkanlar mevcuttur. Makalemizin aşağıdaki bölümlerinde bu hukuki imkanları anlatacağız.

Genel kabul gören tanımı ile, mücbir sebepler tarafların kontrol alanlarının dışında gerçekleşmiş olan ve ilgili hukuki ilişkinin kurulduğu tarihte (i) öngörülemeyen, (ii) kaçınılamaz bir olay ya da sonuç doğuran ve (iii) aşılması ya da ortadan kaldırılması imkânsız, deprem, sel, doğal afet, terör, savaş, ambargo gibi olaylar olarak ifade edilebilir.

a. Sözleşmede Mücbir Sebep Düzenlemesinin Mevcut Olduğu Haller

Kanunda açık bir düzenleme olmamakla beraber mücbir sebep olayları ve buna ilişkin hüküm ve sonuçlar pek çok sözleşmede geçerli düzenlemeler olarak yer almaktadır. Bu kavram her bir sözleşmede farklı şekilde düzenlenmektedir. Dolayısıyla, şirketler ve ticari işletmeler öncelikle sözleşmeleri ile ilgili aşağıdaki incelemeyi yapmalıdırlar:

- sözleşmede mücbir sebep oluşması halinde uygulanacak özel bir düzenleme var mıdır?
- düzenleme varsa, COVID-19 gibi salgın hastalık halleri mücbir sebep olayı olarak tanımlanmış mıdır? (Mücbir sebep maddesi belirli kriterler ile tanımlanmış ve mücbir sebep olayları örneksime olarak sayılmış ise COVID -19’un bu tip tanımların içerisine sokulma olasılığı daha yüksektir.)

Bu iki sorunun cevabı olumlu ise sözleşmede düzenlenen hukuki sonuçlar doğar. Ancak mücbir sebep düzenlemesinden faydalanabilmek için öncelikle sözleşmenin diğer taraflarına mücbir sebep halinin ihbar edilmesi gerekir. Mücbir sebep gerçekleşmesi durumunda taraflardan yalnızca birine sorumluluk yükleyen sözleşme hükümleri, ya da mücbir sebebin olmasına rağmen tarafların yükümlülüklerinin bundan etkilenmeyeceğine dair hükümlerin de geçerli olacağını belirtmek gerekir.

b. Mücbir Sebep Düzenlemesinin Bulunmadığı Haller

Levent Mahallesi Zambaklı Sokak No: 10 Levent, Beşiktaş, İstanbul / Türkiye

T: +90 212 227 00 61 • F: +90 212 227 00 63

www.cdahukuk.com

**ÇİĞDEMTEKİN ÇAKIRCA ARANCI
HUKUK BÜROSU**

Sözleşmede mücbir sebep düzenlemesi mevcut değilse ya da COVID-19 sözleşmede yer alan “mücbir sebep” olayı kapsamına girmiyor ise taraflar şu değerlendirmeyi yapmalıdırlar:

- Sözleşmede yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesi COVID-19 salgınına rağmen mümkün müdür?

COVID-19 salgınına rağmen çeşitli zorluklar olsa dahi sözleşmenin ifası mümkün ise sözleşme yükümlülüklerine uyulmalıdır. Aksi takdirde borçlunun kusurundan söz edilebilir. Bu durumda COVID-19 nedeniyle ifa imkansızlığından bahsedilemez. Borçlu borcunu ifa etmez ise, tazminat ödemek durumunda kalabilir.

- Sözleşmenin ifası gerçekten COVID-19 nedeniyle tamamen ya da kısmen imkânsız hale mi gelmiştir? Ya da yükümlülüklerin ifa edilebilmesi aşırı derecede zorlaşmış ya da ağırlaşmış mıdır?

COVID-19 sebebi ile sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi kısmen ya da tamamen imkânsız hale geldi ise aşağıda 2. Bölümde yer verdiğimiz hukuki çarelere başvurulabilir. Yükümlülüklerin ifa edilmesi aşırı derecede zorlaşmış ya da ağırlaşmış ise 3. Bölümde yer verdiğimiz uyarılama imkânı kullanılabilir.

Önemle belirtmek gerekir ki aşağıda anlatılan hukuki çareler, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (“TBK”) genel düzenlemeleri olup, belirli tip sözleşmeler ile ilgili kanunda özel düzenlemeler olabilir. Bu durumda ifa imkansızlığı öncelikli olarak bu özel kanuni düzenlemeler uygulanacaktır. Buna kira sözleşmeleri, alım-satım sözleşmeleri örnek gösterilebilir. Bu nedenle söz konusu inceleme yapılırken mutlaka profesyonel hukuki destek alınarak doğru bir analiz yapılması ve buna göre aksiyon alınması önem arz etmektedir.

2. Sözleşme Yükümlülüklerinin Kusur Olmaksızın Yerine Getirilememesi

a. Yükümlülüğün Tamamen İmkânsız Hale Gelmesi

TBK'nın 136. maddesi sözleşme yapıldıktan sonra tarafların kusuru olmaksızın ortaya çıkan ifa imkansızlığı hallerini düzenler. Buna göre; sözleşme yükümlülükleri borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşır, borç sona erer. Örneğin doğal afetler sonucu borç konusu malın yok olması, COVID-19 salgını sebebi ile restoran ve AVM gibi işletmelerin kapatılması, ya da sınırların kapatılması sebebiyle ihracatın yapılamaması buna örnek gösterilebilir.

Ancak borcun ifası imkansızlaştığı için borcundan kurtulan taraf, karşı taraftan bu borcuna karşılık olan alacağını talep edemeyecektir. Şayet borcunu ifa edemeyen taraf, borcuna karşılık gelen alacağı daha önce tahsil etmiş ise, bu elde edilen kazanımı karşı tarafa iade etmekle yükümlü olur.

Borçlu ifanın imkânsızlaştığını alacaklıya gecikmeksizin bildirmelidir. Zararın artmaması için de gerekli önlemleri almalıdır. Aksi halde, bundan doğan zararları gidermekle yükümlüdür.

b. Yükümlülüğün Kısmen İmkânsız Hale Gelmesi

Sözleşme yükümlülüklerinin bir kısmının yerine getirilmesi COVID-19 gibi borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebepler ile imkânsız hale gelebilir. Bu durumda borçlu TBK 137. maddesinde yer alan imkândan faydalanarak yükümlülüğün ifa edilemeyen kısmını sona erdirebilir. Yükümlülüğün kısmi olarak yerine getirilmesi durumunda diğer tarafın, örneğin ödeme yapma gibi bir borcu mevcut

Levent Mahallesi Zambaklı Sokak No: 10 Levent, Beşiktaş, İstanbul / Türkiye

T: +90 212 227 00 61 • F: +90 212 227 00 63

www.cdahukuk.com

**ÇİĞDEMTEKİN ÇAKIRCA ARANCI
HUKUK BÜROSU**

ise, bu borç da kısmen ve orantısız olarak indirilecektir. Ancak, kısmi ifa imkânsızlık önceden öngörülseydi tarafların bu sözleşmeyi yapmayacakları açıkça anlaşılıyor ise, sözleşme tamamen feshedilebilir. Bu durumda yukarıda açıklanan ve TBK'nın 136. Maddesinde düzenlenen tam imkânsızlık hükümleri uygulanır.

3. Yükümlülüğün Aşırı Derecede Ağırlaşması (Uyarılama)

Uyarılama, sözleşme yapıldıktan sonra olağanüstü bir durumun, borçludan kaynaklanmayan bir sebep ile ortaya çıkması ve ifayı aşırı derecede güçleştirmesi halinde uygulanabilir. Bu durumda borçlu hakimden sözleşmenin yeni oluşan şartlara uyarlanmasını isteyebilir. Bu durumun en tipik örneği ekonomik kriz dönemlerinde yaşanmıştır. Döviz cinsinden olan kira, kredi borcu gibi borçların Türk Lirasına çevrilmesi talep edilmiş ve pek çok olayda bu talep hakim tarafından kabul edilmiştir.

COVID-19 salgınının yol açtığı sebepler ile tarafların sözleşme yükümlülükleri aşırı derece ağırlaşmış ise uyarılama imkanından faydalanılabilir. Bunun için aşağıdaki şartların tamamının mevcut olması gereklidir:

- Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülemeyen olağanüstü bir durum ortaya çıkmış olmalıdır;
- Bu durum borçludan kaynaklanmamış olmalıdır;
- Bu durum, sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olan şartları, borçlu aleyhine öylesine değiştirmiş olmalıdır ki, borçludan ifanın talep edilmesi, dürüstlük kuralına aykırılık oluşturmaktadır;
- Borçlu borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olmalıdır.

Uyarılamanın mümkün olmaması durumunda, yine yukarıdaki dört şartın mevcut olması koşulu ile sözleşmeden dönülebilir.

Tablo: Yukarıda Yapılan Analizin Tablolaştırılmış Halini Ekte Bulabilirsiniz:

Tablo:

